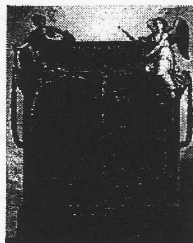

PSV - OPREDELITEV POJMOV

Doc. dr. Grega Strban

OPREDELITEV POJMOV

- Pravo
- Socialen
- Varnost

Opredelitev pojmov

- Socialna varnost
 - Opredelitev v mednarodnem pravu
 - Nacionalne opredelitve
- Pravica do socialne varnosti
- Pravo socialne varnosti
- Socialno pravno razmerje

Zgodovinski razvoj sistemov SV

Doc. dr. Grega Strban

Zasebna iniciativa

- Družina
- Društva za medsebojno pomoč
- Pomoč revnim

Javni sistemi

- Nemčija - Bismarck
- Anglija – po vzoru Nemčije
- Skandinavske države
- Francija
- ZDA
- Anglija – Beveridge
- Slovenija

SKUPNE ZNAČILNOSTI

- Vpliv različnih elementov v posamezni državi
- Razvojne tendence

Mešani sistemi

- Javni in zasebni sistemi
- Prenašanje odgovornosti na zasebnopravne subjekte

Splošne značilnosti sistemov socialne varnosti

Doc. dr. Grega Strban

Sistem socialnega zavarovanja

- Socialno zavarovalno razmerje
 - nastanek: *ex lege*
 - pravna narava
- Zavarovanci:
 - določeni z zakonom (obvezno zavarovani)
 - zaposleni, samozaposleni, kmetje, druge aktivne osebe
 - njihovi družinski člani
 - prostovoljna vključitev in fiktivno zavarovanje

Sistem socialnega zavarovanja

- Nosilec:
 - pravna oseba javnega prava (javni zavod, ki ga ustanovi in nadzira država)
 - samouprava
 - nizka stopnja tveganja za zavarovance

Sistem socialnega zavarovanja

- Pravice zavarovanih oseb:
 - določene z zakonom, standardizirane
 - namen dajatev
 - višina denarnih dajatev

Sistem socialnega zavarovanja

- obseg dajatev v naravi
- pogoji za nastanek pravic:
 - določeni z zakonom,
 - doba zavarovanja, vendar ne povsod
 - ne preverja se dohodkovno ali premoženjsko stanje posameznika
 - lahko se upošteva vzrok nastanka socialnega primera
- trajanje pravic

Sistem socialnega zavarovanja

- Obveznost zavarovancev: plačevanje prispevkov
- Financiranje sistema:
 - prispevno – kontributivno
 - zavezanci za plačilo
 - prispevna osnova
 - prispevna stopnja

Sistem socialnega zavarovanja

- prejemnik prispevkov:
 - nosilci socialnih zavarovanj
 - državni proračun
- sistem porabe zbranih sredstev:
 - praviloma dokladni sistem (*pay as you go*)
 - naložbeni (kapitalski) sistem (*fully funded*): prispevki se nalagajo na osebnih računih
- oblikovanje rezervnega sklada (določenega z zakonom)
- sisteme lahko sofinancira država
 - določene dajatve
 - posebne pravice za določene skupine oseb
 - sekundarno financiranje (pokritje izgub sistema)

Sistem socialnega zavarovanja

- Pravno varstvo pravic
 - pritožba
 - posebna pravna sredstva
 - sodno varstvo (ZDSS-1)
- Ustavnosodno varstvo

Sistem socialnega zavarovanja

- Vrste:
 - Pokojninsko in invalidsko zavarovanje
 - Zdravstveno zavarovanje
 - Zavarovanje za brezposelnost
 - Zavarovanje za starševsko varstvo

Sistem socialnih pomoči

- Urejen z zakonom
- Varovane osebe (upravičenci)
 - vsi rezidenti
 - socialno in ekonomsko ogroženi
 - zaradi posebne socialne stiske in težave
 - zaradi pomanjkanja zadostnih sredstev za preživetje

Sistem socialnih pomoči

- Nosilci: država, lokalne skupnosti, NVO
- Pravice varovanih oseb:
 - določene z zakonom – možnost odločanja po prostem preudarku
 - namen dajatev
 - višina denarnih dajatev:
 - dajatve v naravi

Sistem socialnih pomoči

- pogoji za nastanek pravic:
 - ugotovitev pristojnega organa
 - dajatve v naravi: strokovno mnenje
 - denarne dajatve: preverba dohodkovnega in premoženjskega stanja upravičenca in njegove družine (*test of means*)
 - trajanje pravic: določeno časovno obdobje (z možnostjo podaljšanja) ali neomejeno, dokler traja socialni primer
 - poudarek aktivnim ukrepom
- tveganje:
 - poseg v zasebno sfero
 - arbitrarno odločanje v enakih ali podobnih primerih

Sistem socialnih pomoči

- **Financiranje sistema:**
 - iz državnih sredstev (državnega proračuna)
 - iz sredstev lokalnih skupnosti
 - drugi viri (donacije, NVO ipd.)
 - neprispevni ali nekontributivni sistem

Sistem nacionalnega varstva

- **Ureditev z zakonom. Pravice nastanejo ex lege ob nastanku socialnega primera.**
- **Varovane osebe**
 - vsi državljani ali vsi prebivalci
 - ne glede na to ali so zaposleni ali samozaposleni in ne glede na njihov ekonomski in socialni položaj

Sistem nacionalnega varstva

- **Nosilec: država preko upravnih organov, pooblastilo javnemu ali zasebnemu pravnemu subjektu**
- **Pravice:**
 - v denarju
 - v naravi
 - v obsegu minimalnih sredstev za preživetje, v enaki višini za vse, standardizirane dajatve

Sistem nacionalnega varstva

- **Financiranje:**
 - iz državnih sredstev
 - neprispevni ali nekontributivni sistem

Razlikovanje med davki in prispevki

- **Podobni**
- **Vendar različni**
 - Prispevki se zbirajo s točno določenim namenom in imajo večplasten pomen
 - *subjektivno-individualno* pojmovanje prispevkov
 - *subjektivno-institucionalen* namen prispevka
 - *objektivno-institucionalen* namen prispevka
 - Omejenega večplastnega namena davki nimajo
 - pravni položaj upravičencev do dajatev manj varovan, če je sistem davčno financiran, kot če se financira s prispevki (predvsem) zavarovancev samih
- država omejena pri poseganju v prispevno financirana socialna zavarovanja, več svobode pri davčno financiranih sistemih

Primerjava socialnih in zasebnih zavarovanj
Doc. dr. Grega Strban

Skupne značilnosti
<ul style="list-style-type: none">■ Zavarovalno načelo■ Riziko, nevarnost■ Namen zavarovanja■ Zagotovljeno sodno varstvo

Pomembnejše razlike
<ul style="list-style-type: none">■ Nastanek zavarovalnega razmerja■ Vključitev v zavarovanje■ Vodilno načelo■ Uporaba zbranih sredstev■ Pravna narava nosilca

	Najpogostejše oblike zasebnih zavarovanj, povezanih s sistemom SV
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Prostovoljna dodatna pokojninska zavarovanja ■ Zasebna zdravstvena zavarovanja

Organizacija združenih
narodov (OZN)

Vrsta

Organizacija združenih
narodov (OZN)

Organizacija združenih
narodov (OZN)

Mednarodni pravni akti

Doc. dr. Grega Strban

Vrste

- univerzalni / regionalni
- večstranske / dvostranske pogodbe
- pravni instrumenti načel / vsebine
- koordinirajo / harmonizirajo sisteme SV
- pravno zavezujoči / nezavezujoči
- nadzor: strokovni / politični
- mednarodni / nadnacionalni

Organizacija združenih narodov (OZN)

- **Splošna deklaracija človekovih pravic (SDČP, 1948)**

– 22. člen: razglša **pravico** vsakogar, kot člana družbe, **do socialne varnosti** in pravico do uživanja ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic, nepogrešljivih za njegovo dostojanstvo in svoboden razvoj njegove osebnosti.

Organizacija združenih narodov (OZN)

- 25. člen: vsakdo ima **pravico do takšne življenjske ravni**, ki zagotavlja njemu in njegovi družini zdravje in blagostanje, vključno s hrano, obleko, stanovanjem, medicinsko oskrbo in potrebnimi socialnimi storitvami; ter **pravico do varnosti v primeru**, brezposelnosti, bolezni, invalidnosti, vdovstva ter starosti ali druge nezmožnosti pridobivanja življenjskih sredstev zaradi okoliščin neodvisnih od njegove volje

Organizacija združenih narodov (OZN)

- SDČP merilo stopnje spoštovanja in zagotavljanja mednarodnega standarda človekovih pravic
- Pravno omejeni učinki SDČP
- Pravni instrument načel

Organizacija združenih narodov (OZN)

■ **Mednarodni pakt o ekonomskih, kulturnih in socialnih pravicah (MPEKSP, 1966)**

- 9. člen: **pravica vsakogar do socialne varnosti**, vključno s socialnim zavarovanjem
- 10. člen: varstvo družine in otrok
- 11. člen: pravica vsakogar do zadostnega življenjskega standarda

Organizacija združenih narodov (OZN)

- 12. člen: pravica do zdravja
- Pravni instrument načel, vendar je šel v primerjavi z SDČP pakt dlje
- Konvencija o otrokovih pravicah (1989)

Mednarodna organizacija dela (MOD)

- Ustanovljena leta 1919
- Najstarejša specializirana organizacija OZN
- Poseben status zaradi sestave in delovanja
- Pravna narava konvencij in priporočil MOD
- Postopek nadzora

Mednarodna organizacija dela (MOD)

■ K 102 o minimalnih normah socialne varnosti (1952)

- Univerzalni pravni akt
- Podlaga za mednarodno opredelitev pojma socialna varnost
- Pogoji ratifikacije
- Zavezuje SLO

Mednarodna organizacija dela (MOD)

- 9 socialnih primerov

- Bolezen
- Brezposelnost
- Starost
- Poškodbe pri delu – poklicne bolezni
- Materinstvo
- Invalidnost
- Smrt
- Zdravljenje
- Vzdrževanje otrok

Mednarodna organizacija dela (MOD)

- Za vsak socialni primer določa

- definicijo oziroma vsebino socialnega primera
- minimalni krog upravičencev (zaposlenih ali prebivalstva)
- vrste dajatev (v denarju v naravi)
- minimalni obseg (višino in trajanje) dajatev
- dopustnost pogojev za pridobitev dajatev

Mednarodna organizacija dela (MOD)

- Temeljna pravila za vse socialne primere

- Načelo periodičnega izplačevanja denarnih dajatev
- Načelo zakonitosti
- Načelo obvezne valorizacije
- Načelo enakega obravnavanja domačih in tujih državljanov pri prispevno financiranih pravicah
- Izguba in mirovanje pravic
- Pravica do pravnega sredstva
- Najvišja obremenitev zavarovancev
- Odgovornost države
- Sodelovanje zavarovancev pri upravljanju

Mednarodna organizacija dela (MOD)

- Nekateri druge konvencije MOD
 - Konvencije prve generacije
 - Konvencije, ki revidirajo prvotne in v posameznih delih nadomeščajo K 102
 - Konvencije, ki urejajo zgolj koordinacijo sistemov socialne varnosti

Svet Evrope (SE)

- Regionalna organizacija
- Evropska konvencija o človekovih pravicah (EKČP)
 - ustvarja skupni demokratični in pravni prostor
 - ob vstopu jo mora podpisati (in v določenem roku tudi ratificirati) vsaka država članica
 - vsebuje le državljanske in politične pravice
 - pomembna tudi za področje socialne varnosti

Svet Evrope (SE)

- Evropska socialna listina (ESL)
 - Vsebinska dopolnitev EKČP in najpomembnejši dokument SE na področju socialnih pravic
 - 19 načel/ciljev (I. del), 19. pravic (II. del)

Svet Evrope (SE)

- Evropska socialna listina (ESL) - spremenjena
 - 31 načel/ciljev (I. del), 31 pravic (II. del)
 - Pogoji ratifikacije
 - 11. člen: Pravica do zaščite zdravja
 - 12. člen: Pravica do socialne varnosti
 - 13. člen: Pravica do socialne in zdravstvene pomoči

Svet Evrope (SE)

- 14. člen: Pravica do storitev socialnovarstvenih služb
- 15. člen: Pravica invalidnih oseb do samostojnosti, vključevanja v družbo in sodelovanja v življenju skupnosti
- 16. člen: Pravica družine do socialnega, pravnega in ekonomskega varstva
- 17. člen: Pravica otrok in mladostnikov do socialnega, pravnega in ekonomskega varstva

Svet Evrope (SE)

- 19. člen: Pravica zdomskih delavcev in njihovih družin do varstva in pomoči
- 23. člen: Pravica starejših oseb do socialnega varstva
- 30. člen: Pravica do varstva pred revščino in socialno izključenostjo
- V. del: Prepoved diskriminacije

Svet Evrope (SE)

- Nadzor
 - Redni nadzor
 - Sistem kolektivnih pritožb

- Evropski kodeks socialne varnosti
- Evropski kodeks socialne varnosti – spremenjen

Svet Evrope (SE)

- Področje koordinacije sistemov socialne varnosti
 - Začasna sporazuma
 - Evropska konvencija o socialni in zdravstveni pomoči
 - Evropska konvencija o socialni varnosti
 - Vzorčne določbe za sklepanje dvostranskih pogodb na področju socialne varnosti

Svet Evrope (SE)

■ Evropska socialna lista (ESL)

- Evropska socialna lista (ESL)
- Evropska socialna lista (ESL)
